

Рік II-ї
1921.

31. ТРАВНЯ
Ч. 10.
ціна
2 корони

Іван Українського Стрілецтва
чужині. Виходить двічі на місяць.

Видає Пресова Кватиря при Укр Бригаді в Німц.
Яблоннім. Чехія Нім. Яблонне, Барак, К. 19.

ІВАН ФРАНКО

родився
15. серпня 1856.
в Нагуевичах-Дрогоб. пов.
номер:
28. мая 1916.
у Львові

ЯК БИ...

Як би само велике страждане
Могло тебе, Україно, відкупити, -
Булоб твоє велике пануванє,
Нікомуб ти не мусіла вступити.

Як би могутість, щастє і свобода
Відмірялись по мірі крові й сліз
Пролитих в серця і з очей народа, -
То хто б з тобою супірництво вніс?

О горе, мамо! Воля, слава, сила
Відмірюють ся мірою борби;
Лиш в кого праця потом сирани зросила
На верх той вибеть ся із темної крби.

Та праці тої, мамо, в нас так мало.
Лежить облогом лан широкий твій,
А кілько нас все емлу спрацювало,
Щоб жить, без дяки, в каторзі чужій.

Іван Франко

1916-1921

На п'ять днів перед смертю Шевченка родився Іван Франко після провдителя Юо зоря являється велетень Каміляр, що прозиває народова прохід, який веде на шлях всевидського поступу. Франко кладе перші підвалини під храм нашої національної духовної культури.

Син галицького селянина, гімназійної науки покінчив у Дрогобичі. Тут на шкільній лавці почалась його письменницька діяльність. Перші його вірші походять з часу, коли він був учнем VII класу /липень 1873 р./ Після іспиту зрілості 1875 перейшов у Львів на університет. В студентському органі "Друг" помічує свою першу /недовічену/ фантастичну повість "Петрії і Довбушки". Слідом переломова хвиля в його житті. 1877 року познайомлюється він з великим Драгомановим, що під його впливом буйно розвиває франковий талант. Драгоманів отворив йому очі на дійсний невідрадий стан укр. громадської думки і культури, відкинув перед ним все безпросвітність та заскоружність укр. інтелігенції і будить в душі талановитого поета непереможне змагання двигнути рідний народ із цього опаяного стану назадиництва до вершин європейського поступу. Так під впливом Драгоманова виростає великий Франко, та й формується його національно радикальний світогляд. Ця зміна зазначається в його нових творах: Лесинина челядь, чудовим стихотворі "Наймит", опов. Борислав.

Знайомство з Драгомановим стягнуло на нього велику халепу, його в р. 1877 арештовано під закидом ширення соціалістичних ідей і засуджено на 9 місяців важкої тюрми. Та ця страшна і незаслужена кара зробила його що йно свідомим прихильником всього робучого люду. У тім часі він написав свою неамірну поему "Камілярі" /1878/, далі опов. з Бориславського багна. Воє конструктор, де зиводить мистецький тип жида-пьяки /зміи-душителя/. Що б утриматись при життю видіє часописі як "Гром. Друг" і інші, "Дрісну Бібліотеку", та перекладає на українші твори нім. письменства /завст 1882/.

Весною 1880 р. постигла його у друге тюрми, в якій просидів 3 місяці. Тоді він залюбив тюрми і яви не поміч вірного приятеля /Генна/, то Франко бувши вмер з голоду. Тоді написав чудову новелю "На дні". Після свого видужання віддається він освітній праці, серед укр. і польського робітництва в Дрогобичі і у Львові, складає робітничий катехізм /який поляки взяли потім за свій/, пише научні твори і популярні праці у всіх тодішніх укр. виданнях. 1881 являється "Борислав сміється" /опис штрайку ріпників/, 1882 знаменита повість з давніх часів "Захар Беркут", в якій встує свій ідеал громадського життя. 1883-85 працює як співробітник часоп. "Діла" і "Зері", пише знаменитий реферат про економічну нужду й потреби нашого селянства, який був відчитаний на II всенароднім вічу у

Львові. 1886 одружився - в Києві. 1887 виводив перший збірник його віршів п.з. "З вершин і низин" а в ній прагарна поема "Польські жарти", яку зустрінула суспільність з захопленням.

Та саме в цьому році /1887/ Франко сів розійтися з провідними молами нашої народовецької інтелігенції, яка цуралась його як небезпечної людини а при праці винористовувала. Що б заробити на шматок хліба мусів Франко шукати притулку по польських редакціях /"Курієр Львовскі". Там прожив він у наймах у поляків до 1889 не покидаючи, розуміється, і укр. перл. 1888 написав опов. "Яць Зеленуга", "Панталаха", "Маніпулянтна" і т.д. 1889 літом його арештує третій раз і держать 10 тижнів. В тюрмі написав багато поем і оповідань між іншим чудове "До світа". 1890 вийшла збірка прагарних оповідань з життя робучого люду "В поті чола" з передмовою Драгоманова. 1893 появилсь друге видання "З вершин і низин", учетверо більше від першого.

Здорове зерно, яке посіяв Франко на українській ниві почало сходити, йове мовою покоління було вже зовсім инше - ідейне охоче до праці й соротом, яке думало на поліпшення сумної дійсності. Був це радикальний гурток, який перетворився потім з радикальну, хлопську партію. II орган "Народ" редагував Франко з Павликом. 1894 отримав Франко на університеті у Відні ступінь доктора філософії, що б міг обійти катедру укр. літератури на унів. у Львові по О. Огольському - та тодішний намісник гр. К. Вадені не допустив до цього. Два рази кандидував на посла до парламенту /1897 і 1898/ та через польські шахрайства мандату не отримав. Від 1894 редагує знаменитий літ. наук. двомісячник "Життя і Слово", в якому друкував свої повісті: "Основи суспільності", "Для домашнього виховання" та драми й комедії: "Сон, як Святослава", "Камінна душа", "Учитель" і "Україна не щастя". 1896 виходить його безсмертна збірка любовних віршів "Зівале листя". 1897 рік був дуже важкий для нього. З одного боку заганявали його укр. патріоти з його словід, в передові до польського перекладу оповідань а поляки трохи не залінчували за те, що в нім. часописі "Цай" назвав Міцкевича поетом зради.

1898 святкує Україна 25-літний ювілей його праці. Укр. громадянство понорилось велитнєви духа, якого досі нехтувало а в ялося. 1898-1906 редагує Франко "Літ. Нау. Вістник" і "Виданичу Спілку". Це найплодотивіший період в його житті. 1896 являється "Мій ізмірагд" /II видання 1911/. Дався "нове побільшене" збірка віршів "Життя мудрости, чудова казка "Лис Микита", "Прогоди Дон Кихота", 1900 "Із днів журби", збірка лірич. перлин, як і "Семпер тіро" /1906/, 1905 архитвір поема "Мойсей", збірки оповідань: "Полуйка", "На лоні природи", "Місія, Чума" - віршовані оповідання: "Сми", "Коваль Вассім", "Абу Каземові капці"

бірка прегарних казок для дітей. Коли ще діти іриві говорили - повісти: "Гриць і панич", "Перехрестні стежки", "Великий мум" і т.д. Ці окремі розділ творять його знамениті наукові праці та популярні розвідки, які віддали йому широку славу серед учених світу і серед мас укр. народу. Неблагана творба, яка мучила його від 1907 р., відняла йому руки і затемнила його духа, доконала його нарешті 28. У. 1916. Укр. народ шануватиме його як другого свого великого провідника й поета після Шевченка.

З ОСТАННІХ ДНІВ.

Пекучим питанням дня є справа Гур.

Шлеска. Як відомо, ^{під}час плебісциту більшість населення заявила за Німеччиною, тільки в деяких повітах поляки отримали більшість. Те загальне голосовання мало бути підставою для Антанти у вирішенню державної приналежності Шлеска. Агітація під час плебісциту була з обох боків незвичайно запекла, бо країна уявляє собою неабияку вартість. Для заблакманення очей світу заповнилась польська преса статтями радости з приводу шлескої побіди, з другого боку німецькі газети стверджували, що на основі плебісциту край припадає Німеччині.

Тоді задумали поляки поставити Антанту перед доконаний факт і під проводом другого Костюшки, п. Корфантего, зааранжували повстання. Польський уряд удавав, що в цим повстанням немає ніщо спільного, в дійсності зроблено його силами польської республіканської армії. Антантські війська, які були там для охорони населення, стрілились з дотеперішними своїми союзниками з напасниками. Тільки французи - втаємничені в діло і сприяючі полякам, стояли

безчинно. За те Англіяці і Італіяці вступили збройно проти такого нахабного порушення мирового договору. Факт, що поляки не шанували антантських військ, які знаходились на Шлеску в дипломатичному характері, викликав в Англії та Італії нечуване обурення. З уст англійського прем'єра Льюїс Джорджа почули поляки гострі слова науки й упокорення. Він сказав: Шлеск був перед 600 роками польський але за тих 600 літ він став німецький. Поляки порушили версальський мир розхвалені своїм безкарним поступком супроти литовців /справа Желіговського/. Тим часом, хто як хто, а поляки повинні шанувати версальський договір, бо не поляки самі а англійські, італійські, американські і французькі воляки вибороли полякам волю. Поляки повинні шанувати та цілувати кожду криску й букву версальського договору. Антанта мусить з німцями поступати чесно, коли Німці прийняли всі її тверді услів'я. Годі їх тепер видавати полякам на грабунок. Так сказав Льюїс Дж. Польща отримала на очах цілого світу заслужену пощочину. За плечима польщі линулась одна Франція. Її прем'єр Бріанд дуже схвильований. За Англією потягає Італія і Америка. З останніх вістей виходить, що Англія рішена є приступити зрешті до точного розмежування Польщі від її сусідів, бо дотеперішні її границі основились на чужій хрияді. Тут ставить Льюїс Джордж на порядок дня також справу Сх. Галичини.

„ЛОМИРИЛИСЯ”

Кати знуцаються над нами
А правда наша ляна спить.
Т. Шевченко

Коли українські війська з Петлюрівської армії мусли після розгрому перейти до своїх ніби „союзників”-поляків, то московським більшевикам було це очевидно дуже не на руку. Тим більше, що „приятелі” Петлюри дали захист не тільки йому самому та решткам укр. війська, але дозволили на польській території навіть на організацію ніби укр. представництва „Рад. Республіки” разом з Радою міністрів. Більшевикам те все було дуже не до смаку. Але на те вміли вони дати собі раду: постягали до галицької границі „червоне” військо з Галичан, яких відома „любов” до поляків не дає останнім спокою. Отже Москва й Варшава, кожда зі свого боку уміла хитро утворити для себе оборону - з У к р а ї н ц і в.

Витворився інтересний стан, де то обі сторони взаємно поборюють себе і то силами і коштом т р е т ь о і, цілком нічого не тратячи з власної кишені.

Та непевність такого стану очевидна для всіх: Українці вже також трохи навчилися дечого й тому трудно розв'язати справу збройною силою.

Рішено її далеко простіше. Оба можливі уряди обмінялися нотами: чи не можна, мовляв, вирішити справу - нам як добрим сусідам-полюбовно? Ви - Польща, розженіть „петлюрівські банди” - ви „Советская Україна” /розумій Московщина/ заберіть з

галицького кордону бунтівників з „Малопольські”, отих „червоних русінуф”.

Сказано - зроблено.

Після обміни дружніми нотами обидві дружні сторони по хорошому вчинили: Польща прирекла, що вижене Петлюру з його ськом і урядом і вже навіть вжила для того відповідних заходів - вони мають пустити Польщу в протязі цього місяця. /Яке свідство вічної дружби, що в ній перед роком поклявся в імені свого народу Петлюрі Пілсудський!!.../

Советська „Україна” /читай Московщина/ за те прибрала з кордону червоних малопольків - і сусіди любесенько помирилися.

А чим коштом? Коштом укр. народу!

Рижським миром заплатили більшовики понад 10 мільонів Українців та коло 20 000 кв. кілометрів української землі своїй милій сусідці Польщі. Це означає принцип самоозначення народів, за який так дуже розпинаються Совети! Йоффе та Коцюбинський любенько так само як і нерозумний Петлюра об'явили своє „незаінтересовання” в справі Галичини, хоча для людського ока ніби й поставили питання про самостійність - та то тільки для того, аби коштом уступок в чім напрямі цю справу собі заробити від поляків. І так після обидвох пільних уступок всякі непорозуміння між Польщею і Росією замовкли і на землях обох добродіїв укр. народу має зацвісти

ир і благодать.

Хіба ж це не глум над українським на-
родом?

А хто в тім винен?

Ми самі! - Всі ті, хто чужих пророків
духав, на чужу дружбу та поміч рахував,
то перед чужинцями плазував, хто інтере-
с свого народу, ^{легковарно} хто забувши історичний
освід на всесвітнє братерство покладав.

Тепер за ті гріхи тяжко покутує укра-
їнський нарід. І доти нести ме оту покуту,
поки всі як один Українці не служуть со-
бі: Не поря Москалеві,
Якові служити... Нам
пора для України жити.

В.А.

З ЖИТТЯ УКР. РОБ. ВІДДІЛІВ.

МІХАЛЬОВЦЕ. Великоднє свято - На кіль-
ка днів перед святом приборали стрільці
укр. роб. сотні гарно як годиться свід бла-
ги, а осьи день Воскресення не був буденним
днем, щоб не змези упреминити свою тугу
як рідною, котра десь далено, хто зна, як
свята обходила. Варял умлено сосновими
вінцями, укр. та чеськими хоругвами, па-
перовими квітами та живими з безу. Поруч
обязкової праці при бараках було не
малою справою поробити усі потрібні
приготування.

Ранок Воскресення був гарний та теп-
лий. Сотня вислухала в церкві Воскресе-
ного служення і повернула до свого баряку
на "свячене", яке розпочалось промовою
комісанта на тему дня й свята, відспіван-
ням кількох пісень і гимну. Ще не змерла
сі дича були оживлені, зник смуток і при-
роблення, взаїмні желання і бажання ви-
сривали сердешній настрій, піднімали ду-
шу.

Другого дня скоро світ почалась робо-
та підготовляючи до концерту й вистави.
Річі й ділля усунено, теслярі взялись
завити лавки та вінчати сцену. Пр обіді
відбулася генеральна проба на якій при-
гідно були присутні чеський підполк.
ерний майор і капітан - всі з інтендан-
тури ЗВВ в Ужгороді. Гостям дуже подоба-
вся слів. Увечері відбувся концерт. При-
сутних було багато, просторий баряк лед-
я міг умістити своїх гостей. Вистава

"Пропав бефердерунок" видала дуже гар-
но концерт тимож. Публіка була одушев-
лена. До концерту уладжено вавяви з ти-
цями. Буфет дад сотня. - Загального до-
ходу було понад 1600 к., по заплаченню
видатків остало 1060 к. на культурно-
просвітні цілі сотні. - Так святкувала
укр. роб. сотня ч. 2 Міхальовце Воскресе-
ння Христове, останній раз, бо за кілька
день з сел сотні і сліду не буде, оста-
не лиш назва ч. 2. Та про те напишу пі-
ніще.

М. Босаків

ПЛАВНО. Заходами тутешньої роб. сот-
ні а головно буд. Шочинського Івана ві-
діграно дня 9. У. ч. р. а переповнений / по-
над 500 осіб / селі УМСА комедію Івана
Фринки "Учитель". Вистава мала дуже гар-
ний успіх. Найбільше подобався публіці
бунч. Собів Семен в ролі жидя, який сво-
єю грою без патосу а з окрема зовсім
природною жестикуляцією і звучною мімі-
кою дав вірний зразок галицького жидя.
Цивільна публіка була захоплена; можна
було почути навіть такі вислови, що це
напевно бради не ті українці, які в міс-
ті працюють, а спроважені, дійсні арти-
сти. В антрактах концертував квартет му-
зики 35 п. п., яку імндат згаданого пол-
ка на просьбу дуже радо нам прислав. По
виставі відтиснувано "Гопак", який та-
кож зробив як найліпше вражіння.

Вступ на виставу був вільний, а видат-
ки (коло 200 к.) покрила сама сотня доб-
ровільними дачами. Нам не залежало як
перший раз на матеріальній користі, але
ми хотіли запізнати тутешнє населення
з нашим життям, штукою і т. п. А те ми
в повні осягнули, що нам дадо душевне
здоволення та охоту до дальшої праці.
Вже тепер йде підготовля до вистави ко-
медії "Три празники". 12. У. чет. В. Т.

МОСТ. Завдяки заходам та трудам одн.
віст. Ласовського Юліана улаштувала укр.
роб. сотня драм. виставу "Січ іде", яка
була долучена з концертом. Вистава прой-
шла та а режисерського боку як і що до
самої гри дуже гарно. Вионавцями роль
були самі стрільці і підстаршини, які
знаменно оплукували штуку і поконали всі
сценічні труднощі. Тут заслуге на особ-
ливу увагу гра дес. Криванича в ролі Йон-
ни, який захоплював глядачів, дад стр.
Рійтик в ролі писаря та прочі. Між гіста-
ми було багато Чехів та захарпатоських
Українців. Та само і концертна часть
стояла під управою одн. віст. Ласовсько-
го, який не жидував труду для виконан-
ня хору. Відспівано звязанку народних
пісень. Незвичайно гарні були декла-
мації, особливо віст. Мороза - Шевченка
"Сон". Стр. С. Мисляк виголосив "Слава
Україні" а стр. Павлишан "Іржавець".
- Сотня має свою власну кімнатицю та
читальню, де стрільці ще другий день схо-
дяться на читання. При сотні існує курс
грамоти для 45 захарпат. братів під пре-
водом чет. Савуан.

ІВАН ФРАНКО ДО УКРАїнСЬКОГО НАРОДУ.

ЩЕ НЕ ВМЕРЛА І НЕ ВМРВ!

Мовиш: де нам. взять Богдана?
Тільки ти придатний будь
На святе, велике діло!
Загартуй думки і груди!
До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту
Будь готовим кождий з вас, -
Кождий може стать Богданом,
Як настане слухний час.
.....
Ум гостри, насталою волю!
Лиш воюй, а не тоскуй!
Лиш борися, не мирися,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!
Кождий думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мушиш дати ти одвіт.
Кождий думай: тут, в тім місці
Де стою я у огни,
Важиться тепер вся доля
Величезної війни.
Як подамся, не достою,
Захитаюся мов тінь, -
Пропаде кривава праця
Многих, многих поколінь.

У таких думках держися
І дітей своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, -
Буде паска й коровай.
Чи побіди довго ждати?
Ждати - довго! То й не жди-ж!
Нині вчися побіджати,
Завтра певно побідим.
Таж не даром цвіт розцвівся!
Чейже буде з цвіту плід.
Таж не даром пробудився
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях у твердих.
Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре;
Та ми крикнім: Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вирв!

Віомок з поеми „Великі Роковини“. Дня 31 жовтня 1898 р. виголосив її Іван Франко у львівському театрі перед українською точною громадою з приводу столітніх роковин відродження укр. письменства / появи „Енеїди“ Котляревського. Франковий провідняв настрій зібраних до найвищого патріотичного захоплення. Була це квітка великого тріумфу Франкового генія.

Ветане славна немька Україна
Щаслива і вільна.
Від Кубані - аж до Сяну річки
Одна нероздільна.

Не пора, не пора, не пора
В рідку хату вносити роздор!
Най пропаде незгоди проклята мара!
Під України єди́ймесь прапор!

Бо пора се велика єсть:
У завзя́тій, важкій боротьбі
Ми поллжем, щоб волю і щастє і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

1890 /Національний гимн/

НАРОДЕ МІЙ, замучений, розбитий,

Навже по вік уділом буде твоім
Крита злість, облудлива пакірність
Усякому, хто зрадою й розбоем

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Навже ТОВІ лиш не судилось діло,
Щоб виявило твоїх сил безмірність?

Навже за-дармо стількх серць горіло
Що тебе найсвятішою любовю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Щадармо край твій весь политий кровю
Воїх борців? Йому вже не пишались
Красоті, свободі і здоров'ю!

ні! Не самі сльози і зітханнн
Тобі судились! Вірю в силу духа
В дань воскресній твого повстаннн.

Якби пісно вдат палку, вітхненку,
Що мільонн порива з собою,
Крилює, веде на путь спасенну!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бєскидым,

Покотити Чорним морем гомін волі,
І глянеш як хозяїн домовитий
По своїй хаті і по своїм полі,
1905 ----- Прольог до поеми „Мойсей“

Або смерть, або побіда -
Се наш оклик боєвий.
До відважних світ належить,
Киньмо боязнь навісну,
Тільки кров і труд здвигне нам
Нову крашу вітчизну.

Люде, люде, я ваш брат,
Я для вас рад жити,
Серця свого кровю рад
Ваше горе змити.

А що кров не може змити,
Спалимо огнем то!
Лиш боритись внаслід
Ж и т ь ...
Vivete temento!

Якби ти знав, як я люблю тебе!
Як люблю невимовно!

Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава,
В тобі дух мій, будуще мое
І краса і держава.

Я-ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завязттю,
Підеш ти у мандрівку століть
З мого духа печатю .

1905 ----- „Мойсей“

Не ридать, а добувати
Хоч сиnam, як не собі,
Крашу долю в боротьбі!

В ГАЛИЧИНІ ПІД ПОЛЬСЬКИМ ЯРМОМ.

/Автор цієї дописі проживав весь час аж до весни ц.р. в Галичині. Ред./

„Нетерпеливе очікування освободження з ляхської кормиги і непохитна віра в перемогу нашої справи“ - такими словами хочу коротко з'ясувати настрої всього населення галицької України під теперішню хвилю. Такий настрої панує скрізь від Сяку по Збруч.

Во на загал /з винятком очевидно одиниць/ нарід не піддався зневірі. Він жде визволення і вірить, що врешті його правда побідить. Треба признати, що до цього причиноюється в великій мірі безопинне дратування з боку окупантів-насилників. Дратування, яке немає кінця, непереривається ні на хвилю а відбувається що години, що дня прибираючи різні види. Земельне питання, нахабна колонізація, буга панів і підпанків, самоволя урядовців і жандармерії /типичної польської жандармерії! / наплив всяких польських заволок, грабунки польського війська - все те насильно витворює в населенню переконання, що не є так, як повинно бути, що діло не скінчене. У темнічій частині населення, де часопись не доходить, проява такого думання відбувався інстинктивно, у свідомійшій частині знову на основі того загального переконання, що теперішній мир - це тільки хвилявий віддих війни, тимчасовий відпочинок.

Наш селянин цікавиться тепер багатіше ніж перед тим українським друкованим словом, в якому шукає правди, коті закривають перед ним польські „пани і шандари“. Це зацікавлення стає тим більше, чим завзятіше переводиться нагінка на українську пресу. Нині не почувасть наш селянин так як перед війною. Він відчуває гніт, поневолення, погордження, та почувасться чужим на своїй землі. З другого боку він бачив як жаде^{ниці} селянин світу преріжні війська й власти, які приходили і утікали. Таким очима дивиться він тепер і на Польщу і не вірить вже щоб так мало залишитися, навіть якби ляки що крок виставили таблицю з написом: Польща, Малополюська і т.д.

Правда, багате було серед нас такий які з недовірям відносилися до будівництва своєї державности 1918-1919 р., та нині змінився їхній погляд. Мабудь вже така наша доля, що ми що йно через гіркий досвід і криваві терпіння учимосся своє право шанувати. Во ті короткі місяці нашого державного життя й свободи менше збудували нас ніж той довгий час польського гнету й насильства. Дивно тачить воно, коли сказати, що саме в часи ляхського гнету скріпилося наше національне почування - а не в часі нашого самостійного життя. Вдача нашого народу така, що чим більше він мусть душитися

собі свою думку, там певніше вона розвинується і полум'ям вибухне. „Терпимо, о ми самі винні; але і терпіння це заслужена кара за байдужість для рідної справи“ - така думка живе, розвивається і поширюється. Бо може життя розвивається тепер більше в утрі а на зовні мало проявляється. Селянин на зовні покірний, пригноблений, застрашений, в душі ховає ненависть до теперішніх панів краю, ненависть тим грізнішу, що вона не може вибухнути, тільки ятрить нечувані рани і тліє як той невидимий огонь, що отім вибухає полум'ям.

В існування Польщі як держави ніхто вірити не хоче. Дорожня, брак всього, голод, албарництво й перекупство, яке цвіте по всіх урядах, брак порядку, грабунки воєнків жандармів - все те отворює очи навіть айтемніцим і впливає їх, що така господаря заведе до руїни, що така держава не може удержатися. Таке диктує селянинові його хлопський розум. Ба, - навіть самі полярники, яких не осліпила великодержавна думка й історія чогось таки навчила, думають тямом тям, але мовчать, бо горе їм, коли паде на них пятно „зрадників“. Це не перепадає а факти! Завдяки своему становищу майже змогу бувають навіть серед вищих польських верств і таким чином пізнав я не одно, що для інших було недоступне. Приміром, такий погляд, що в Польщі за гроші „замість сенс зроби“ паує скрізь до всіх верств

польського громадянства.

А українська інтелігенція! Гірна і доля. Голод по містах, брак засобів до життя, низька плата, журба про щоденний прохиток, важкі житеві умовини посеред закукуріченої шовіністичної польської суспільности - все те не робить життя радісним. А однак воно на рівні зі селянством держиться і вірять. Значний між нею є відсоток таких, що все ще остають без платень і послід та живуть надією... І подібно як у селянства життя іде більше в нутрі як на зовні. Громадянське життя далеко не тоне як перед війною. Хоча в деяких напрямках можлиби працювати межі престолу і робітників менше. І не дивниця. Чимало тих, що колись давало провід по повітах і містах, спочиває в землі або коротає свій вік на еміграції. Багато сидить тихо задля гірного кусниа хліба, кинув брак досвіду, дехто зневірився до нашого селянства, врешті польський терор і дуже легка можливість опинитися під „мльчом“ або в якому таборі відстрашує людей а через те й політичне життя приопало. Ані сліду давних віч, народних зборів. Бо хто не бачив на свої очи, як тяжко, просто неможливо, вести якусь політичну працю, той не уявить собі небезпек, яку така праця за собою потягає. Ще найживіша праця йде в Укр. Гор. Комітеті у Львові та в окружних Гор. Комітетах по повітах. Пресвітла і економічна праця також припинилась, бо у поляків всяка пра-

ця між українським народом є політика, а за політику можна стягнути на себе обвинувачення зраді стану та кару смерті.

В тяжких днях переслідувань 1919-1920, коли те мушкетер сиділи мов миши в дірі, до праці над полоньними, раненими та інтернованими стало відважно й з великою посвятою - українське жіноцтво. І воно на рівні з іншими переживало гірку долю всіх - та духа укр. жінок ніщо не могло зломити. Як що мова буде колись про визвольні змагання жіноцтва, то укр. жіноцтво буде могло гордо вказати на свою працю в той важкий час і та праця стане йому за легітимізацію. А назвиська тих героїнь? Імя їх легіон!

Економічне положення в Польщі? Пара обуви коштує 3000-5000 мк, готове убрання 6000-10000 мк. - на міру 8000-15000 мк., сорочка 600-1000 мк., 1 кг. хліба 150 мк. або й більше, 1 кг. цукру 350 мк., 1 кг. тонкої солонини 250 мк., грубої 300-350 мк., 1 кг. мяса 150 мк., велрового 200 мк. „Підеш до „гандельку“ на друге снідання - горівка, пара каналок і до того склянка пива - заплатиш 200 мк., сказав мені раз з найомий урядник поліції у Львові. Обід в ресторані, скромний-голодний 80-150 мк. - у Варшаві платять і 600-1000 мк. за один обід.

А які платні? Учитель в місті має місячно до 3500 мк., політ. урядник IX ранги, суддя і т. д. 6000 мк., радник поліції VII ранги 7-8000 мк. Є якісь доплатні додат-

ки, але, по правді, мало хто знає докладно скільки йому платять, бо що місяця інакше. Річ ясна, що при таких обставинах розвивається хабарництво. Хабарі /кубани/ беруть всі. Про те, якими способами та хи трощами користуються кубанярі, урядники польські, існує в Польщі велика сила анекдот та сміховинок, якими можнаби заповнити цілі томи гумористичних часописів.

Хоч як гірке життя наших братів в Галичині - вони дужі духом і вірою в побіду держаться. Такими будьмо й ми на чужині. Може ті гіркі хвилі нашого скитальства принесуть колись щасття нашій Батьківщині.

Ужгород, в травні 1921

Немо.

СІЧОВИЙ МАРШ.

Гей Січ іде,
Красен мак цвенте!
Кому прикре наше діло
Нам воно сьвєте.

Гей Січ іде,
Топірцями брень!
Кому люба чорна пітьма,
А нам ясний день.

Гей Січ іде,
Мов пчола гуде...
Разом руки, разом серця,
І гаразд буде.

Гей Січ іде,
Підківками брязь!
В нашій хаті наша воля,
А всім зайдам зась!

1906

Іван Франко.

НА Д С Я Н О М

Подолистові дні в Перемишлі - Продовження II

Перемиські події до дня перевороту є. 4. XI. 1918 відомі мені лише з оповідань учасників, головню п. Крутія, провідника укр. робітництва в Перемишлі. Із записок пороблених на основі оповідання Крутія, що як відпоручник робітництва в учасником усіх так потайних як і прилюдних тодішніх українських нарад і сходів, попробую зібрати всі ті події в один цілісний образ. Я сам прибув у Перемишль 3. XI. під ніч українського виступу.

ПЕРША ВІСТКА ПРО РОЗВАД АВСТРІЇ. Дня 10. X. 1918 ввечері відбувалась в кімнаті в „Віри" одна з чергових нарад перемиських Укр. Національної Ради при участі 3-ох українців офіцерів - пор. В. Ш., серж. Г-и і серж. Б-а. Нараз, між годиною 10 а 11 вночі, зійшлися перед зібраними деякі в укр. козацькій анклаві німці офіцери і схвильовані промовили: „Панове! Кінець Австрії, цісар зник, поляки вже переняли владу в Кракові... Пора!..." Вістка ця викликала загальне змішання і збентеження. Всі те ясно показали, що хвиля заскочила їх несприготованими. П. Ж-р, відпоручник робітництва відомий перший звертаючись до присутніх старшин з запитанням, чи існує яка українська військова організація, готова зараз до виступу. Відповідь звучала: „Організації такої нема - одинока сила, на яку можна рахувати це 9-тий піх. полк заарештований в Журавиці, що при ньому слу-

жить чет. Федюшка - Башан." Рада-в-раду, порішено: 1/ повідомити негайно чет. Федюшку про все і доручити йому, щоби в год. 9 вранці зайняв і обсадив місто. /Зараз списано наказ і вислано окремим кур'єром - роб. Д-як - в Журавицю. / 2/ Розіслати ще цієї ночі післанців на села з зазивом, щоби ставали до зброї і завітришнього дня вранці прибували в місто. 3/ Вислати своїх відпоручників до ген. Негевана, кимдта залоги, і зажадати від нього, щоби негайно передав всю свою владу УН Раді. - При кінці наради намічено осіб на становища цивільної влади.

Чет. ФЕДЮШКА-БЕШАН непорозумів мабуть наказу так що до години /цифру 9 відчитав ймовірно як 4/ як і що до місця не розібравши як слід, чи має зайняти Перемишль чи лиш Журавицю, - село, яке лежить на обводі лінії фортів. Він розброїв цієї самої ночі вояків поляків свого полка а команданта інтернував. Таким чином відбулась українізація журавицького полка, що й зайняв зараз Журавицю. Міста не займав.

Відносно цього факту всіляко пишуть споминкарі. І так автор споминів „Сумної пам'яті дні в Перемишлі" - Укр. Скиталець " 41 1920 подає, що чет. Федюшка звернувся був перед своїм відходом кроком до укр. політ. організації в Перемишлі по вказівки, та що політ. провідники не маючи довіря у власні сили відраджували йому пориватись зі своїм полком на Перемишль. - Тут треба би перш всього перевірити, до кого саме він звертався.

В книжечці „Великі роковини", яку видав недавно Уряд Преси і Пропаганди ЗУНР у Відні 1920, автор кінцевої сильветки діяльності Евшана пише: „... Він /Евшан/ виварештував польських і мадярських офіцерів

та зі своїм відділом пустився займати Перемишль для укр. держави. Якийсь час удалось йому дійсно не дати полякам Перемишля. Хто зна, чи бувби довго не вдержав цього міста, якби переговори, в які вдался з поляками деякі укр. політики... Ціла подія основана на особистій вірі автора - неправдива

Брак тісного зв'язку й порозуміння між журавицьким полком а У. Н. Радою в Перемишлі відбився дуже некористно на дальшому перебігові подій. У. Н. Рада марнувала до рогий час чекаючи чет. Федюшки а цей з яких-ось причин не появлявся.

5000 СВЛЯН НА ВУЛИЦЬХ ПЕРЕМИШЛЯ. Намісць повстання - вічування! - Між год. 7 а 9 рано дня 29. X. почали громадами напливати в місто укр. селяне, готові до діла, для якого їх завзивала У. Н. Рада. Така несподівана й масова поява наших селян на вулицях міста сильно збентежила й затривожила польські власти й населення. З години на годину вижидала Рада прибуття Федюшки з полком, - та полк не надходив.

Так намісць повстання почалось вічування, то в великій салі „Народнього Дому“, то в низу в читальні „Просвіти“, в кімнаті тов. „Весіда“, то на подвірю, бо сал „Нар. Дому“ не могла таку силу людей помістити. Народ, який покликаний був до зброї, що б зайняти місто, стояв-будучи вже у мети- бездільно та слухав палюх промов своїх дотеперішних політичних провідників. Таким робом змарновано цілий день 29. X. Не було нікого, хто б піднявся був за провадити зібрані юрби до військових складів зброї.

ХОДЖЕННЯ В ДЕПУТАЦІІ. Саме в той час, коли народ вічував вибралась трійка відпо-

ручників У. Н. Ради до ген. Негована, щоби по думці рішення з попереднього дня заявити капітуляції. Одначе ген. Негован заявив ввічливо, що він відчорашнього дня не є вже командантом кріпости, що його місце призначила Начальна Команда /АОК/ ген. Пухальського, який має телеграфічний наказ шукати зв'язку з Українцями. З тим відійшли відпоручники до польського генерала Пухальського, якому заявив ось що: Українцям відомо, що поляки готуються зайняти місто. На основі цісарського маніфесту влада належиться правно Українцям. Йому як австрійському командантові слід би підчинитись волі цісаря.

- Після такої заяви промовив Пухальський. Він взявся заперечувати, неначе б Австрії вже не було а поляки заняли Краків. Весь час наставав на те, що він є австр. командантом, що його обов'язком є не допустити до ніяких національних заходів і виступів та що на його думку не Поляки а Українці готуються до виступу, що доказали випадком Журавиці. На те відповіли йому відпоручники, що вчинок журавицького полка треба вважати лиш справою обережності супроти поляків. Осьмінений таким признанням польський генерал зажадав, щоби У. Н. Рада віввала чет. Федюшку скласти зброю, бо тільки таким шляхом може прийти до порозуміння між обома народами. Закінчив заміткою, що воляки складаючи зброю будуть могли розійтись свобідно по домам, а чет. Федюшка відповідала за свій вчинок перед воєнним полемим с

Після обопільної виміни гадок депута-
ція прийняла на себе обов'язок заінвідова-
ня журавецької події, однак під тою умо-
вою, що й Федюшка буде помишуваний та звіль-
нений - якщо, річ ясна, ген. Пухальський ве-
дучи до душі пристав.

Що діялось в Журавці? Чет. Федюшка зня-
вши попереднього дня село Журавцю опові-
вся, бо дійшли до нього певні чутки, що ген.
Пухальський висидяє проти нього один ку-
стрінь піонерів ^{мадьярської} мадьярської піхоти. Воно й
так дійсно було. Тільки вислані мадьяри во-
вничого духа зовсім не виявляли й зник-
ли прибули до Журавці, розбрились. Тим часом

УН. Рада придержуючись умови вислала
до Журавці свого відпоручника п. С., який
відучи туди забрав був навіть з собою б.
команданта 9-го полка, що втік з полону -
його, як сказано вище, чет. Федюшка інтер-
в'ював. Зі слів відпоручника УН. Ради вия-
вилось, що полк міг зняти Перемишль та що
дуже прикра хвиля була, коли прийшлося про-
ти вої передавати приказ УН. Ради, щоби во-
їни складали зброю. Те й було виконане ще
того самого дня т. е. 29. X. Перехитрили -
поляки. Укрїнці дались піддурити і першу
що найважливішу кампанію ганебно програли.

ПРОГОЛОШЕННЯ ДЕМОБІЛІЗАЦІЇ. Вночі на
30. X. видав ген. Пухальський наказ демобі-
лізації. Йому тепер вже нічого було боятись,
бо журавецька небезпека за згодою самих
Укрїнців вже минула. Всі воїни не польсь-
кої національності отримали наказ відійти
до дому. І відходили вони цілими юрбами на
протязі дня 30 і 31го. Тоді розійшовся також

і 9-тий журавецький полк. Куди дівся чет.
Федюшка, в Перемишлі ніхто не знав. За ним
пильно розпитувано, бо ходили чутки, що по-
ляки його зловили та приарештували.

ПОЛЬЩА ГОРОЮ. В слід за демобіліза-
цією настав у місті великий безлад. На
вулицях появились зразь перші польські
добровольці, члени польської бойової ор-
ганізації, які почали свою роботу від на-
хального розброювання всіх стрічних стар-
шин і воєнів, які мали при собі яку не-
будь зброю. Що крім те бачилось як мало-
літні школярі в легіонерським однострою
відбирали насилу старим та й сивим штабо-
вим офіцерам револьвери, шаблі то що, як
здирали з них австрійські відзнаки, меда-
лі, ордери і т. п. Під помирною розброю-
вання ішли безжарні грабунки, крадіжки і
здириства. Щось неймовірне діялось на за-
лізничному дворці, де нагромаджувались сот-
ки й тисячі повертаючих воєнів, яких тут
виграбовувано до чиста. Польські легіоні-
сти зразь із всякою іншою польською гогою
відбирали їм все майно, яке тільки бу-
ло в їх наплечниках, кишенях і т. д. Забра-
но безжарно гроші, годинники, убрання,
обув - словом все, що мало певну вартість.
Там сама чистка відбувалась з пасажир-
ми після кожного приїзду.

Тоді що й не побачила УН. Рада свою
невіджалувану помилку та, що б як небудь
зарядити, на те не було тепер ніякої си-
ла. Вона була безрадна. Щаслива хвиля
пройшла безслідно, ініціатива перейшла з
укрїнських рук у польські. /Далі буде

ВІЙНА З ХИРІВСЬКИМИ ЄЗУІТАМИ

Як відомо, в Буньковичах під Хировом існував та це й існує монастир оо. Єзуїтів, які в давних літ утримували також при монастирі гімназію, куди то самі польські шляхтичі посилали своїх синів на науку. Бували там також і сини українських родичів, які мріяли про єзуїцьке панське виховання своїх дітей. Тут пробували щастя головно ті паничі, які задля свого тупоголовства не могли рахувати на успішне покінчення світської гімназії. Єзуїти мали способи на всі жиби й браки шляхецьких дітей. Вони гласкали, били буком, сповідали, причащали та окрім цього ячили. А ячили не тільки шкільних мудроців але й зміли по „єзуїтськи“ заціплявати в серця своїх вихованців отруту польського шовінізму та ненависти до всього, що „ханське, не-панське“. Про тих то саме єзуїтів /або як казалося у нас „лазуїтів“ хочемо розповісти цікаву історійку, яка розігралась підчас падолистових днів а яка нам відома з оповідання очевидця чет. М - тьока.

Хирів перейшов під українську владу ввечері першого падолиста 1918 р. Провід переняв чет. С. Шкреметко, біля якого згуртувалось 8-ох старшин, яких суди в той час доля випадково привела. На дворці знаходився харчевий склад і переїздна сарцівня, яка складалась з 98 штук худоби, коней, безрого, декілька вагонів муки і т. д. Було тільки зброї, яку приходилось що

їно відобрати у повертаючих воєнів Після двох перших днів ми розпоряджалися сотнею стрільців, двома скорестілами і одною гарматою. З польського боку замітної протинакції не було з виником хіба дня 5. XI., де то польський кап. Гурка пробував зі своєю бандою добровольців відбити Хирів наступом зі Старями. Далі було спокійно аж до дня 10. XI. т. є. до приїзду 90-ого ярославського полку мазурів який в певній зброї повертався з України і по українських трупах пребивав собі шлях у Польщу. Цей самий полк, який розбив нашу залогу в Ходорові - і нігде не знайшлося настільки сили, щоби його розброїти. І наша хирівська горотка була зневолена його перепустити.

Та зараз після упадку Перемишля /12. XI./ поляки відзискали свою втрачену відвагу і від тоді почались неспокійні дні й ночі. Тоді саме й розпочалась наша війна з єзуїтами. Нам донесено, що до монастира заїхало кілька возів з крісами та наболями. Рівночасно єзуїтські патри були аж настільки сміливі, що одного дня по обіді вибрались з своїми учениками на прохід по горах. Коли наш їздець повідомив їх, що всякий прохід їм збероняється, відповіли лайкою. Треба було вислати аж стрільців з нагайками, щоби зухвалих патрів змусити до послуху. Того дня ми взяли цілий монастир під озброєний нагляд стійок. На такий рішучий крок з нашого боку відповіли

езуїти у л ь т і м а т у м-ом, в якому
 домагались усунення всіх стійок до 12. год
 дня, бо вони є горожанами польської дер-
 жави й знаходяться на польській землі -
 в крлі. ні, то вони готові поступити
 "радикально". На таке нахабне ультіматум
 слідував з нашого боку відповідний на-
 каз, який кмида Шкреметко доручив ім че-
 рез двох укр. старшин /чет. Даєровича і чє-
 Б-го/. Та езуїти не тільки що письма не
 прийняли але зажадали, що б воно було напи-
 сано по польськи, та на додаток заявили,
 що вони не вважають нас за військо лиш
 за банду.

Після отримання такої відповіді ріши-
 на більшість старшин їх приарештувати та
 поставити перед воєнний суд. Тільки місце-
 вий парох о. Ольшанський, який керуючись
 своїм християнським милосердям обстоював
 за ними, сплинив виконання цього рішення.
 Однак як раз в той час прибув зі Стрия
 хор. Д. з двома гарматами, які ми зараз же
 поставили на цвинтарі і справили проти
 монастира в тій гадці, що езуїти змірку-
 ють повагу хвилі і завчасу покоряться.
 Та езуїти мовчали. Сотня почала підходити
 до монастира. Батерія віддала перші стрі-
 ли. Тоді почули ми з за монастирських му-
 рів слова лайки а деякі патри почали на-
 віть стріляти. На заклик стрільців, що-б
 негайно відчинили браму, кричали у відпо-
 відь: "Для збуйцуф ніц ту нема." Тоді ми
 розстріляли гарматнім огнем браму і вежу,
 а стрільці увійшли в монастир, внарештували
 всіх езуїтів окрім о. президента, якого не

залишено на місці. Прочих ми взяли в полон
 і відставили у Самбір. В монастирі стоя-
 ла від тоді наша залога.

31 СПОРТОВОГО ЖИТТЯ.

ЗМАГАННЯ КОПАНОВОГО М'ЯЧА. Дня 15. У. ч.
 р. "Україна I A" проти "Гайда I A" на
 спортивній площі в Гайді. Вислід - 1:1, 0:1
 Перебіг гри:

В першій половині гра повіла
 на і легковажна. З цього користає партія
 "Гайда", котрій удається зискати для се-
 бе один гол. "Україна I A" по одержанню
 голя взялась енергійно до діла. Гра в пер-
 шій половині кінчиться 0:1. В другій пол-
 вині вирівнює "Україна" гол та весь час
 знаходиться під ворожими воротами. Гра в
 другій половині ведеться по боці "Украї-
 ни" в дуже сильнім темпі до кінця. Мимо
 її переваги дається зазримити брак зі-
 грання /трайнінгу/ і комбінації.

Дня 16. У. "Україна I A" і "Цвікав I A"
 у Цвікаві. Вислід - 1:0, 1:0.
 Перебіг гри:

"Цвікав I A" знала це з мину-
 лого року зі своєї грубої і брутальної
 гри. Маючи це на увазі "Україна" почала
 гру в острій темпі. В 10-ти хвилинах по-
 зискує "Цвікав" карний, котрого не вико-
 ристовує. По стороні "України" темпо за-
 острується. Гра переноситься під ворожу
 брамку та з поданого рога хор. Дзідзінсь-
 ким стріляє права поміч сот. Майнль голя.
 Гра в першій половині кінчиться 1:0 в
 користь "України". В другій половині на-
 магається дружина "Цвікав" вирівнати о-
 держаний гол цілком брутальною грою
 як побиттям воротаря, якого мусів засту-
 пити один із гравців. Зусилля ворога роз-
 бились о сильну оборону "України", котра
 разом з воротарем дала доказ своєї умі-
 лости. Темпо видержала "Україна" до кін-
 ця гри мимо того, що в цім самім складі
 змагалася попереднього дня /15. У. / з
 "Гайдою", нарівні сильною. Згадати треба
 що у цвікавській грі видно було обопіль-
 ну комбінацію наступу й помочі, чого в
 змаганнях з "Гайдою" не було.
 сот. А. Фовицький

ПЕРЕДПЛАТУ ЗЛОЖИЛИ. Ужгород, пхор Блюй
 36 к. за розпродані числа - - Тренч Теп-
 ліце, укр. роб. сотня чет. Павлушина 20 к. -
 Ліпнік-Влькава, чет Церковний 16 к. - -
 Мост, укр. роб. сотня чет. Савули 74 к. - -
 Пардубіце, укр. роб. сотня пор. Рудзінсько-
 го 10 к. - - Банська Вистріца, укр. роб.
 сотня хор. Мандичевського 14 к. - -

Дня 24. мая ч. р. відвідав табор брига-
 ди шеф ген. штабу чеської армії полк.
 Гинек ГІБШ.

ТВРНИСТИМ ШЛЯХОМ.
/спомини з польської неволі/
- Закінчення -

В Стшалковій в таборі пробув я майже півтора місяця. Після виїзду слідчої комісії вже не траплялися такі катування як перед тим. Все ж таки життя в таборі було дуже погане. Ми мешкали в землянках т.е. в викопаних ямах покритих палюю, в котрій було безлік дір. Підчас непогоди заливала нас вода - головню в двох перших тижнях, коли то ми були примушені спати на голій підлозі, під якою саме по кожному дощі збиралася вода. Що йно потім отримали ми по клаптику соломи.

Нашою щоденною їжою була зупа з сушених трав /грінцайг/, чорна кава або чай та одна вісімка - чвертка хліба.

Тілесні кари завдавались потайки далі в відокремлених темницях. Явно практикувалась тільки кара т.зв. „Бегній - падній“ - щось в роді відомого нам вже „Бегай-бегай“ тільки без співу. За те караний мусів на команду бігти і на команду падати цілим своїм тілом на вимощену патиками або камінням дорогу, що було незвичайно важко й болюче. Завдавати такі кари мав право кождий стійковий за найдрібнішу провину. Тривала вона від пів до півтора години залежно від жорстокости вдачі стійкового.

А вже стріляння на полонених ніяк не припинилось. З наказу командта табору, капітана Вагнера, стріляли стійкові до всіх, що перейшли або переходили на заборонену смугу у віддалі 5-ох метрів від дротяної

огорожі. Полоненим заборонено було виходити в ночі до виходку інакше, як тільки босо і в білизні, неважачучи на те, чи зима чи літо, чи дощ чи погода. До кождого хто поважився вийти в інчій вбранню, мали - себ-то мали стійкові наказ стріляти. Та що найважніше - про такі строгі накази полонені нічого не знали, бо їм ніколи не відчитувано. Через те й нещастя від пострілу траплялося багато, навіть дуже багато. За одного застріленого чоловіка при дроті - хочби й на віддалі 5-ти метрів, була назначена киндою для стійкового нагорода з 10-ти /!/ папіросів... За ціну такої скількості папіросів стріляно в Стшалковій людей неначе горобців і ніде було правди шукати, ніде оборони, бо сказано: наказ! Ніччю звичайно стрілянина не вгасала.

З гігієнічного боку ціле наше життя було важкою мукою. Не було нічного накриття ні білизни. Люде ходили без зміни в одній сорочці, бо другої не мав ніхто. Правда, час до часу відбувалось обов'язкове прання, та без гарячої води й мила. Дезинфекція знову переводилася немов за напастю. Дезинфекціоновані річи повертались зовсім холодні, так що й вушні не переваривались.

Іжа була так лиха й мала, що люде пухли з голоду. В парі з тим ішли страшні пошести як тиф, червінка, сверблячка і т.д.

полонених рахувалось під той час в таборі 10 тисяч Українців і декілька тисяч білорусів. З того 3500 знаходилось в таборі в лічниці. Щодня відбував таборовий свячення в чорних ризах ту саму дорогу; що оня ішла яка сотка полонених за домовиною оку несли на раменах товариші покійного лученика, що слочив на віки між чотирма рудними нетесаними дошками. Не одному вривалось тоді з грудей важке зітхання, з очей спливала сльоза. „Коли прийде черга на мене?...“

Як я вже згадував, ще у Львові удалось мені через підкулення змінити характер мого в'язнення. Мене записали поміж цивільних інтернованих. Я сподівався, що як цивільний скорше зможу видобутись на волю. З огляду на мою невилічену рану ногу було це для мене важкою річчю. Для того я й зрікся був свого преділення до групи старшин, яким під той час вже платили виплачувати сяку-таку гажу. Я вже покорохи калявся свого вчинку, коли ось дня 1 серпня приїхала до нашого табору нова ЛЬВІВСЬКА КОМІСІЯ з ген. ПРОКОПОВИЧЕМ на чолі. Оця комісія, яка мала повипускати невинних на волю, зайшла й до нашого бараку. Крім ген. Прокоповича ми побачили також найомого вже нам кап. Йонаса й його товариша. Два останні були тепер як і попереду для нас доволі щирі. Тільки пан ген. Прокопович дививсь на нас дуже з під лоба... /Мабуть через те, що походив з діда

Прокопа і як шляхтич-перекинчик ненавидів своє українське походження/. На наше прохання відповів рубаючи: „Випустимо невинних старців, калік та жінки. Декого ще з селян та урядників... З „хлопом“ дамо собі раду а урядник нам потрібний.“ Такі слова викликали серед нас загальне розчаровання, бо всі почувалися невинно засудженими і почали прохати його, доби брав на увагу всіх безвинних. На те генерал закидуючи з російська заявив: „Винність або невинність це річи зглядні. Ми з Україною на военній столі, то інтелігентів випустити не можемо без них „хлоп“ для нас певний, бо він не буде мати провідників“... На питання о. Сіменовича, що буде з священиками та учителями, відповів: „Ці мають в наших очах найгіршу марку, вони стикаються найбільше з народом, їх звільнити не можна. Так само не можна випустити й осіб з вільним фахом“... Посумніла громада. За те прочі комісіянги потішали; радили кождому письменно прохати звільнення. Ясно, що кождому хотілось попробувати щастя. Написав і я. Завдяки своїй хворій нозі я вийшов на волю т.є. перейшов у стан конфіновання. Та саме звільнення не пішло так гладко, найсамперед треба було відбутися муки „чистилиця“ або т.єв. кварагантну. Іншими словами - п. майорови-лікареви треба було зложити відповідний окуп. Залежно від висоти окупу квараганта могла тревати дуже коротко або протягатись в безконечність. П. майор любив дуже гроші

не вважаючи на те, чи вони подавались в австр. коронні, чи польських коронні або марках. Тільки такса на корони була в два рази більша як на марки, бо п. майор, хоча з похвалення був жидом, то все ж таки хотів бути не аби яким польським патріотом.

НАШЕ ЧИСТИЛИЩЕ. Вже другий тиждень ми наві від тої хвилі, коли проголошено було відступу звільнених. Ми жили в великій неспокійності й боялися кожного дня, щоби не приніс нам розчарування. Надія на звільнення меркла з кожним далшим днем. З нами могло так само статися як і з Йолтухівцями - 27-ма урядниками Скорописи Йолтуховського, яких поляки після заняття Берестя інтернували, в місяці лютім ц. р. рішили звільнити та ці всі ще сиділи, хача вже й серпень минав. Лише одному Йолтуховському та ще двом комісарам удалося скорше вийти на волю.

Але нарешті одного дощового дня покликано нас 16-ох з одного бараку і наказано нам на годину вранці бути готовими до купівлі. Як наказано так і зроблено. В означену годину слідуючого дня ми явилися до купання. Роздяглися, річи віддали до дезинфекції, пів години стояли ми під холодною водою, потім хтось сплинув воду і ми ждали, довго ждали. Нарісенькі в холоднім бараку на цементовій підлозі чекали півтора години. Була це страшна мука. Кождий здригувався від зими, дехто бігав, хто робив гімнастичні вправи, аби лиш не закортевіти. Нарешті повернено нам нашу одягу

а один з легіоністів пішов до п. майора по посвідку, чи нам вільно вже відіхати. Через годину нам подано до відома, що п. майор не дав дозволу...

В ПОЛЬЩІ - ХТО НЕ МАСТИТЬ, ТОЙ НЕ ІЖИТЬСЯ. Ми в нерозумі своїм не могли зміркувати в чім саме лежить причина такого крутіства. Хто міг подумати, що польський штабовий лікар бажає хабара, формального купу? Що йно санітарний хорунжий, провідний жидок, нерозумив нас зраджуючи отже таємницю. Без вагання і дальшої заступни ми почали перечислювати всі свої скарби, які ні в когось не перевищали суми 20 марок. З тяжкою бідою назбиралося щонайменше цілих 200 марок. Таку суму ми передали згаданому хорунжому, зарядчи новий купелевого бараку.

"ЗА НАЛО!" - гримнув до нас жидок, як тільки перерахував на своїй долоні наші гроші. І... нас відправлено назад поміж інтернованих на... "кварантанну". Тут ми зараз довідалися, що з інших баранів деякі, що зложили по 100 марок, ще того самого дня відіхали.

ПЕРЕГОВОРИ. Наша кварантанна була визначена на 14 днів. Одначе вже третього дня п. майор вислав був до нас свого заступника - відомого хорунжого - на переговори. Ми зі свого боку вибрали своїм заступником п. Пфеффера, старшого жида, якому також усміхалось щастя бути звільненим. Вислід нарад поміж обома відпоручиками був ось який: 1600 марок або 32

корон або по 100 марок від особи - інакше
 можемо сидіти тут ще раз тільки, скільки
 вже просиділи або й довше... Коли ми зі зди-
 ованням завважили, як це можливе, щоби нас
 вільними можна було довше тримати, відпо-
 вів полегуючи п. Пфеффер-наш заступник: „В
 цьому пеклі все можливе. Кварантанна від-
 уватись буде одна за одною, бо чи через
 два тижні чи десять і більше він завжди
 знайде в нашій бараку якусь хворобу." Поле-
 ження п. Пфеффера переконало всіх. Ще того
 самого дня почався в нашій бараку великий
 орг немов на ярмарку. Продавано пальта,
 акричала, перетні, шлюбні обручки, годинни-
 ки - все те, що завдяки комісії було колись
 врятоване. Я продав тоді годинник, свою до-
 рогу пам'ятку, бо свобода була тоді дорожа
 цього. Таким способом спромігся кождий з
 нас на 100 корон для п. майора.

Коли вже зібрані гроші були доручені,
 сталося диво - п. майор кинув лічницю я-
 вився у власній особі в нашій бараку. Перед
 ним ми ніколи не малиприємности його у
 себе бачити. Увійшовши в двері запитав пер-
 шого, що стояв найблище нього: „Ту не було
 адного випадку тифусу в останніх днях?“
 Ні!“ - відповів запитаний.

„А в такому разі тих 16-ту звольнених
 може ми завтра одехаць до дому“ - і зато-
 нивши в землю очи, наче б чогось то стидав-
 ся, відійшов швидким кроком.

Зараз слідуємого дня як і у-перше ми
 купались. Тільки цим разом лущено нам теп-
 лу воду і не так довго нас трикали. В само-

полудне ми вийшли з табору і відіхали
 в Галичину.

Це було 29. серпня 1920 року. Що дія-
 лось тоді в душі, немає слів, що б описати...

Через два дні був я вже у Львові а
 п'ятого дня перекрадався я вже через Кар-
 пати. Почуваючись найщасливішим чолові-
 ком на землі, дряпався я тоді з гори на
 гору, хоча й як хвора нога боліла. Так у-
 тікав я від польського пекла і хотів в
 одну мить бути як найдалі від нього.

Дня 3. вересня зупинився я
 на чеській території і тут відітхнув
 свobodно, перший раз після трьох страш-
 них місяців.

На протязі останніх двох тижнів
 попрацювала на військ. бригаді двох сво-
 їх членів, вірних борців за волю
 України:

Дня 18. мая стрільця І.п.п.

ОСИПА ІЛЬКОВА, уродж. 1897 в Кіндрато-
 ві, пов. Турка, служив в укр. армії від
 20. XII. 1918 при 4 куріні VII сямбір-
 ської бригади. Помер дня 16. маї ц. р. на
 грудну недугу в лічниці табору.

Дня 24. мая стрільця І.п.п.

СЕНЬКА ГУДЗОГО, уродж. 1897 в Радохів-
 цях пов. Мостиска, служив в укр. армії
 від 28. XII. 1918 при 3 куріні II бри-
 гаді. Помер дня 22. V. ц. р. на грудну не-
 дугу в лічниці табору.

ВІЧНАЯ ІМ ПАМ'ЯТЬ!

БАГАЦЬКО ГАЛАСУ ЗНЕЧЕРЯ

Ось вам історійка: стрілець Ф. отримав був раз від свого брата з Кромптону в Америці декілька паучок тютюну. Він сам його не скурив а поділився ним зі своїми товаришами: Г., Б., і т.д. Зробив гарне діло. Біда тільки в тому, що наш брат любить, як що коли йому хто що доброго зробить, посласловити та пересолити при цьому. Ось і наші курці - закурили смакуючи та ваялись до купи писати листа в Америку: "Нас дуже тішить, що наші товариші в Америці посилають нам сюди датки, та лишень клопіт в тім, що посилають на адресу якогось команданта, а не через якого небудь стрільця. З того, що вислаю на адресу старшин, стрільці не дістали досі нічого".

Річ ясна, що з того, що Америка вислала досі на адресу старшин для інтернованих, не міг ніхто нічого дістати, бо Америка нічого не вислала. Правда, був такий один випадок: на руки от. Мацейовича міндта 2.п.п. прислали америк. старосам, ірці грошеву поміч для своїх країнів в бригаді. Країни - стрільці і старшини зійшлися тоді, вибрали комітет і гроші по старосам-бірській совісті між себе розділили. Нам відомо, що так стрільці як і старшини були дуже вдоволені а цьому свому вдоволенню дали вони вислів на сторінках америк-газети "Народне слово" ч. 14 1921 Пітсбург

Хто знає про інші такі випадки, прохасмо оповістити. Ми не знаємо.

А знаєте, що таке - гумбук? Ото знач робити багацько галасу знечеря, такий Америці звичай. Наші заморські брати бльше галасують про датки ніж дають. Лаються, жуться - через ті т.зв. датки і від того галасу ім здається, що вони страшно багаті дають, тільки хтось їх крадає. Той галас переноситься газетою на цей бік, і тут кожний починає думати що Америка сипле мільярди, тільки хтось краде. А хто? Звичайно - пани, старшини т.д. Чисте українське безголовля.

Хтось там собі на здоровля пчіхнув зараз десь Фам великий давн у церкві відозвався. Цей лист подяки перепечатан. Газета "Народ. Воля" ч. 47 1921 Кр. том - і від себе дописала: "Цей лист є відомий першим доказом, що інтерновані в Чехії укр. жовніри дістали поміч з Америки. Через бул. Стефанюка отримали крашу поміч гл. Укр. Стрільць ч. 6 - якби було більше посилок, було б більше доказів. - справді невелику, та все ж таки дістали. Було б добре... посилати просто до інтернованих рядових, обходячись без посередництва старшин."

Не вже ж "Нар. Воля" могла повірити на слово Г., Б., Л. і т.д.? Загал укр. стрілецтва ще не втратив довіря до своїх старшин. Та такі, яким сіллю в оці ця вирішна злагода і те обопільне довіря.

Рахунок приходів і розходів „Просвітнього Кружка”

за март 1921

	Прихід
Готівка з лютого	11671 04
вкладки старш. за март	1125 --
за прибори рис.-рата на полонених	100 --
із розпродажі „Огляду”	135 --
із розпродажі книжок	25 --
із торгу в крамниці	303 70
із торгу в крамниці	19196 --
св	32555 74

	Розхід
заплачено вірителям	462 50
знямки і образи до архіву	390 --
на семінар. курс	73 --
закуплено книжок до бібліот.	2374 67
за рис. до адр. сот. Баранецький	150 --
торгов. курс поживка	1500 --
порторія	30 50
продавцям в крамниці	210 --
закуплено товарів	14512 17
готівка з м. марта	12853 10
св	32555 74

Нім. Яблонне, дня 2. У. 1921

чет. Т. Барш
скарбник Просв. Кружка.

за квітень 1921

	Прихід
Вкладки старшин за квітень	1083 --
куринь з Празі сот. Ф. на Пр. Кр.	100 --
на полонених	131 --
з розпродажі книжок	415 40
за гру на фортеляні	61 50
депозит проф. Воберського	1400 --
за спрод. приб. до рис.-рата II	100 --
за продаж товарів в крамниці	17875 --
готівка з марта	12853 10
св	34019 --

	Розхід
кошта пересилки костюмів	44 --
закул. книжок до бібліот.	1735 65
оправа книжок	200 --
видавництво УМНА Відень	1151 --
на архів	120 --
спортовому кружковц підмога	300 --
" " позичка	500 --
прилади до оптикою	172 --
з депозиту проф. Воберського	100 --
за чамару до театр. гардероби	80 --
уголь	16 20
порторія	31 50
продавцям в крамниці	210 --
закуплено товарів за	15103 98
готівка з кінцем квітня	14055 67

св 34019 --

Нім. Яблонне, 2. У. 1921
чет. Барш Т. скарбник